

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE TEREZY SCHEJBALOVÉ

DENÍK 1955

(Vypracoval PhDr. Petr Šrámek, PhD.)

Dvojčlenné dělení práce Terezy Schejbalové je zcela logické: nejprve si diplomantka potřebuje stanovit, co je deník a co ne, aby o něm vůbec mohla psát. A není nadnesené tvrzení, že se tento fenomén pokouší ohledat ze všech stran. Přičemž eliminováním kategorií, které nepovažuje za produktivní, a na základě obhájených kritérií se pokouší nastínit sondu do vybraných deníkových textů jednoho roku.

V úvodní kapitole Deník jako (literární) žánr? (s. 6–34) komentuje, souhlasně či polemicky, domácí pokusy o typologii deníků (Kubíček, Karfík, Křivánek, Hoffmannová, Hybler, Cieslar ad.). Diplomantčina nespokojenost se současným stavem myšlení na základě tzv. vnějších atributů (literatura intencionální – neintencionální, intimní – neintimní, autentická – neautentická apod.) přechází, vesměs oprávněně, až k jízlivým komentářům: „*To, že nejde o skutečné řešení problému, jako spíš o způsob, jak se mu více či méně elegantně vyhnout, nebo si naopak způsobit neřešitelné potíže, ukazují už samy tyto definice*“ (s. 9), nebo: „*ač většinou docházejí k obdobně neužitečným závěrům, přesto se k otázce ‚literárnost versus autenticita‘ stále nově vrací*“ (s. 10). Proto se sama soustředí na tzv. vnitřní atributy. Od otázky ne/možnosti definovat deník jako žánr (hovoří spíše o multižánru či antižánru, I.1) si klade otázku po charakteristických rysech, kontinuita a diskontinuita, konstituce deníkového „já“ (I.2), deníkovost jako princip koláže či mozaiky (I.3) – se následně dobere až „*negativního vymezení deníku*“ (I.4): vymezuje jej vůči pamětem (s. 22n.), korespondencím (s. 24n.), kronikám (s. 27n.), cestopisům (s. 28n.), kalendářům a dokonce blogům (s. 30n.) – sice vynechá kupříkladu snáře, ale posléze se k nim kontextově vrátí (s. 58). Z hlediska konstrukčních principů – fragmentárnost, dialogičnost, neuzavřenost – definuje deník „*nikoli jako žánr s pevnými pravidly, ale jako svobodnou (nejen nutně literární) formu vyjádření*“ (s. 35). Pro někoho možná eklektické řešení, ale při vědomí konfúznosti aktuálního myšlení o deníkové literatuře a jejích principech (sama diplomantka se eufemisticky zmiňuje o „*neúplnosti sekundární literatury*“, s. 4) to vůbec není málo. Ve shodě se svým tvrzením, že o „*autentičnosti deníku (...) lze mluvit vlastně jen v souvislosti s jeho ediční přípravou*“, se tedy kategorii ne/autentičnost důsledně vyhýbá (oné ediční autenticitě se věnuje místo Závěru). Na cestě za zpochybněním žánrové samostatnosti deníku jsou jí oporami zahraniční práce (Peter Boerner, Alex Aronson ad.).

Tereza Schejbalová sice nenabízí komplexní typologii deníkové literatury, ale na základě svých zjištění se ve druhé (s. 35–49) a třetí (s. 50–69) kapitole pokouší o úzce vymezenou sondu: pro konkrétní sledování si vybírá deníky – sama říká „mozaiku“ – jednoho roku s cílem „*pokusit se získat také jakýsi ucelenější obraz roku 1955*“ (s. 40). Shodou historických okolností se jedná o deníky publikované až s velkým časovým odstupem, téměř po půlstoletí: *Přestupný rok* Jiřího Koláře, výbor z *Deníků* Josefa Váchala a *Deník 1955* Jana Rychlíka.

Třetí kapitola už důsledně sleduje kategorie „kdo mluví – ke komu“, „v jakém – o jakém čase“ (a též jejich střet, tj. „rytmus deníku“, s. 64), dále „příběh – metapříběh“ (s. 66n.) nebo „kauzalitu – nahodilost“ ad. Sympaticky jsou zde zpřesněny nálezy z první, metodologické kapitoly (např. že deníky nejsou skutečně „velkými“ kronikami či kalendáři, ale jejich osobními pandány). Tereza Schejbalová zde nepodlehla prostému srovnávání, které by nutně vedlo ke kazuistice: trojici deníků nekonfrontuje, spíše skládá v jeden obraz. Samozřejmě s vědomím, že „*Deníkové principy roku 1955*“ – jak zní název III. kapitoly – je spíše metaforickým interpretačním vyjádřením než literárněhistorickým faktem. Proto si jako korektiv vybírá další texty pocházející z inkriminovaného období nebo se ho týkající (Hiršal – Grögerová, Zábrana, Zábranová, almanach *Život je všude* ad.) či práce jinonárodní (Elias Canetti, Hans Werner Richter, Albert Camus ad.).

Tím, že diplomantka sleduje několik perspektiv, je donucena se k některým zjištěním vrátit, ale výhody jednoznačně převládají: svědčí o tom už to, že dokáže provést svým výkladem od začátku do konce zcela logicky. Není v žánru tohoto posudku práci oponovat (to si měl školitel vzpomenout dříve), takže jen s rizikem, že se to může obrátit proti němu, je nutné říci, že i když diplomantka o deníku jako o literárním žánru důsledně nemluví, bohužel v práci zůstal kontextový odkaz: „*stírání tradiční hranice mezi psychofyzickou osobou autora a subjektem textu*“ (s. 52). Jistě by za zpřesnění a domyšlení stála metaforická vyjádření jako „*deník jako by nikde nezačínal a především nikde nekončil*“ (s. 17), nebo: „*Svým zveřejněním se nám navíc deník nabízí jako dílo literární, je tedy logické hledat v něm příběh, přestože v jeho roztržitěné formě explicitně žádná fabule v rámci celku neprobíhá*“ (s. 67). Ale to jsou spíše redakční přehlédnutí a ani bych netrval na jejich tematizování.

Naopak smím-li si dovolit naznačit témata pro obhajobu: 1. Nakolik lze deníky hodnotit, tj. prohlásit, toto je dobrá deníková literatura, toto špatná – a na základě jakých kategorií, tj. lišily by se od tzv. běžných literárněkritických? 2. Z hlediska sledovaného konceptu „já v deníku“ by mě též zajímalo, kdo by tedy byl autorem „deníku 1955“: jednalo by se o kolektivní autorství, nebo zamlčené, nebo zmnožené, nebo...? Pokud bych totiž měl vytyčit další možné směřování

práce, tématem by jistě muselo být, nakořik lze uvařovat o jednotlivých rétorických kategoriích, které by ty literární substituovaly, a nakořik je scelit (srv. persvasivní funkce na místo estetické).

Práce po mém soudu napřňuje, co si předsevžala. Je zdařilá ve zvoleném tématu, metodě i zpracování. Diplomantka prokazuje schopnost absorbovat s jistotou literárněteoretické i literárněhistorické podněty a pracovat s nimi komplexně. V neposlední řadě bych se rád zmínil o tom, jakou jazykovou jistotou se práce vykazuje, či s jakou přirozeností jsou do ní zakomponovány četné citace (sice nezbytné, jak se na analytickou práci sluší, ale zároveň s nimi není plýtváno). Z dosavadního snad zřetelně vyplývá, že práci Terezy Schejbalové doporučuji – a rád – k obhajobě.

V Praze 7. 9. 2008

